

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни
«РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ»

*(для здобувачів вищої освіти спеціальності D2 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»)
(Електронне видання)*

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
фінансів та банківської справи
Протокол №6 від 05.02.2025 р.

Київ 2025

УДК 336.7

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ринок фінансових послуг» (для здобувачів вищої освіти спеціальності D2«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» / Уклад.: О.О. Середа. - Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2025 – 30 с.

Висвітлено актуальні аспекти функціонування ринку фінансових послуг. Представлено плани практичних занять, перелік контрольних запитань, запропоновано практичні ситуації, завдання та кейси, а також надано методичні рекомендації щодо їх виконання.

Укладач: О.О. Середа, к.е.н., доцент

Рецензент: І.М. Кушал, к.е.н., доцент

ВСТУП

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ринок фінансових послуг» розроблено відповідно до освітньої програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Матеріали курсу охоплюють ключові теоретичні положення та практичні аспекти функціонування сучасного ринку фінансових послуг. Особлива увага приділена аналізу економічної природи фінансових послуг, ролі та функціям фінансових установ, особливостям поведінки споживачів і механізмам задоволення їхніх фінансових потреб. Викладені положення сприяють формуванню цілісного уявлення про інституційну структуру ринку, взаємозв'язки його суб'єктів та інструментарій фінансової взаємодії.

Метою дисципліни є формування у здобувачів поглиблених теоретичних знань і практичних навичок у сфері організації та функціонування ринку фінансових послуг, засвоєння механізмів управління фінансами за участю фінансових посередників.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має:

Знати: класифікацію та функціональну структуру фінансових послуг; роль фінансових інститутів у формуванні ринку фінансових послуг; нормативно-правову базу функціонування фінансових посередників; інструменти регулювання, оцінки та управління фінансовими ризиками.

Уміти: ідентифікувати потреби суб'єктів ринку у фінансових послугах; аналізувати фінансові продукти з урахуванням ринкових умов і споживчих характеристик; оцінювати ефективність діяльності фінансових установ; застосовувати методи фінансового аналізу та прийняття рішень у сфері фінансових послуг.

Практичне заняття 1

ТЕМА . РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Мета: сформувати у студентів цілісне уявлення про ринок фінансових послуг як важливу складову фінансової системи держави, розкрити його роль у функціонуванні економіки, ознайомити з класифікацією фінансових послуг і особливостями діяльності основних учасників ринку, а також сприяти розвитку навичок аналізу функціонування фінансових інститутів у сучасних умовах.

План

оняття та роль ринку фінансових послуг в економіці.

Сутність та класифікація фінансових послуг.

часники ринка фінансових послуг.

оль фінансової інклюзії в забезпеченні доступу до фінансових послуг.

інансові посередники на ринку фінансових послуг.

Література

1. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
2. Близнюк О.П., Іванюта О.М. Ринок фінансових послуг : навч. посібник Х. : ХДУХТ, 2017. 255 с.
3. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.
4. Онищенко В.О. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.О. Онищенко, Т.М. Завора. – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 409 с.
5. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

6. Боднар О. А. Ринок фінансових послуг. Миколаїв. Миколаївський національний аграрний університет. 2021. 104 с.

7. Савченко Т., Серпенінова, Ю., Ярошина А. Теоретико-методичні підходи щодо дефініції «фінансового посередництва» та формалізація його видів. Економіка та суспільств. 2021. №29.

8. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

Контрольні запитання:

1. Що таке ринок фінансових послуг? Які його основні функції в економіці?

2. Які основні ознаки фінансової послуги як економічної категорії?

3. Як класифікуються фінансові послуги? Наведіть приклади.

4. Хто є основними учасниками ринку фінансових послуг?

5. У чому полягають відмінності між банківськими та небанківськими фінансовими установами?

6. Які чинники впливають на розвиток ринку фінансових послуг?

7. Як цифровізація впливає на трансформацію фінансових послуг та розвиток фінансового ринку?

8. Що таке фінансове посередництво і яку роль воно відіграє у функціонуванні фінансової системи?

9. Які основні функції виконують фінансові посередники на фінансовому ринку?

10. Як можна класифікувати фінансових посередників? Назвіть основні групи.

Дискусійні питання

1. Роль ринку фінансових послуг у забезпеченні сталого економічного розвитку країни.

2. Учасники ринку фінансових послуг: функції, взаємодія та

регуляторне середовище.

3. Функціональні моделі діяльності фінансових посередників на ринку фінансових послуг.

Завдання 1

На основі статистичних даних за останні 3 роки зробіть аналіз структури ринку фінансових послуг. Який сектор має найбільший потенціал зростання?

Завдання 2

Є такі статистичні дані: Валовий внутрішній продукт країни у 202X1 році становив 5 400 млрд грн. Обсяг фінансових послуг, що надані фінансовими установами 2 050 млрд грн.

Необхідно:

1. Обчисліть частку фінансового сектору в структурі ВВП.
2. За умови, що у 202X2 році ВВП зросте на 4%, а обсяг фінансових послуг — на 7%, якою буде нова частка фінансового сектору в ВВП?
3. Поясніть, які висновки можна зробити про рівень фінансової глибини РФУ в економіці.

Завдання 3

У таблиці подано дані щодо фінансової інклюзії (кількість користувачів фінансових послуг на 100 тис. населення) у різних країнах:

Країна	Банківські рахунки	Страхування	Користування кредитами
Україна	45 000	18 000	12 000
Польща	68 000	35 000	22 000
Німеччина	82 000	70 000	40 000

Необхідно:

1. Побудуйте рейтингову шкалу за кожним показником.
2. Визначте середній рівень фінансової інклюзії для кожної країни.

3. Проаналізуйте, яку роль відіграє ринок фінансових послуг у рівні фінансової стабільності кожної країни.

4. Запропонуйте заходи щодо покращення доступу до фінансових послуг в Україні.

Завдання 4

Оберіть три різні типи фінансових посередників (банки, лізингові компанії, страхові компанії) та зробіть їх детальний аналіз:

Які функції вони виконують на фінансовому ринку?

Які види послуг вони надають?

Які ризики та переваги для інвесторів і вкладників вони пропонують?

Як змінюється їх роль в умовах фінансових криз?

Завдання 5

Кейс 1. Проаналізуйте діяльність міжнародної платіжної системи PayPal на ринку України. Оцініть, як впровадження цієї платіжної системи допомагає розвитку малого та середнього бізнесу через спрощення процесів міжнародних платежів.

Кейс 2. З'ясуйте, як сервіси типу Monobank чи Revolute змінюють ринок фінансових послуг завдяки мобільним додаткам, швидкому доступу до кредитів, інноваційним підходам до обслуговування клієнтів.

Практичне заняття 2

ТЕМА . ІНСТИТУЦІЙНА ТА СЕГМЕНТАРНА СТРУКТУРА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Мета: набуття знань та практичних навичок аналізу інституційної та сегментарної структури ринку фінансових послуг, зокрема ідентифікувати основні типи фінансових установ, розмежовувати сегменти фінансового ринку за функціональними ознаками, а також оцінювати роль окремих учасників у забезпеченні стабільності та ефективності фінансової системи держави.

План

1. Інституційна структуру ринку фінансових послуг.
2. Характеристика сегментарної структури ринку фінансових послуг.

Література

1. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч.посіб. / Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Арутюнян, М.І. Іоргачова. – Харків: «Діса плюс», 2020. – 312 с.
2. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.
3. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 15, С. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text>
4. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
5. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 №1057-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 47-48. С. 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
6. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

Контрольні запитання:

1. Які суб'єкти виступають інституційними учасниками ринку фінансових послуг в Україні?
2. У чому полягає різниця між банківськими та небанківськими фінансовими установами?
3. Яку роль відіграють страхові компанії, інвестиційні фонди та пенсійні фонди на ринку фінансових послуг?

4. Які функції виконує Національний банк України у регулюванні фінансового ринку?
5. Які функції покладено на Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку?
6. Як відбувається взаємодія між сегментами ринку фінансових послуг?
7. Які ризики притаманні різним інституціям фінансового ринку та як вони мінімізуються?
8. У чому полягає значення фінансових посередників для ефективного функціонування ринку?
9. Як впливає сегментарна структура ринку фінансових послуг на економічний розвиток країни?

Дискусійні питання

1. Інституційна інфраструктура ринку фінансових послуг у країнах ЄС: досвід для України
2. Еволюція інституційних учасників фінансового ринку: глобальні тенденції та національні особливості.

Кейс 1

ТОВ «ФрутМаркет», компанія середнього бізнесу, спеціалізується на переробці та експорті плодоовочевої продукції. У 2026 році компанія планує залучити 20 млн грн для реалізації нового інвестиційного проекту — будівництва сучасного холодильного складу з контрольованим газовим середовищем у Львівській області для зберігання фруктів перед експортом.

Компанія розглядає кілька можливих джерел фінансування:

1. Банківський кредит від одного з комерційних банків під ставку 17% річних на 4 роки.
2. Фінансовий лізинг холодильного обладнання від небанківської фінансової установи з авансовим внеском 25% та строком лізингу 3 роки.

3. Розміщення корпоративних облігацій через інвестиційну компанію для залучення приватних інвесторів.

4. Залучення фінансування через державну програму часткової компенсації відсоткової ставки на інвестиційні кредити для агропереробки.

5. Страхування інвестиційного проєкту від ризиків (зміни валютного курсу, неврожай, техногенні загрози) через відповідну страхову компанію.

Завдання для кейсу:

1. Визначте типи фінансових посередників, задіяних у кожному з наведених варіантів. Визначте сегменти ринку фінансових послуг, до яких належать відповідні установи.

2. Порівняйте зазначені інструменти фінансування з погляду вартості, ліквідності, фінансових ризиків та строків.

3. Обґрунтуйте, який варіант є найбільш доцільним для реалізації інвестиційного проєкту.

4. Запропонуйте заходи щодо вдосконалення доступу підприємств агропереробної галузі до фінансових ресурсів через розбудову інституційної структури ринку фінансових послуг України.

Практичне заняття 3

ТЕМА . ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА ГРОШОВОМУ ТА ВАЛЮТНОМУ РИНКАХ

Мета: Сформувати в здобувачів вищої освіти знання щодо сутності, структури та механізмів функціонування грошового та валютного ринків, розвинути практичні навички аналізу діяльності фінансових посередників у сфері депозитних, платіжних і розрахункових послуг, здійснення базових валютних операцій, аналізу функціонування ринку криптовалют.

План

1. Організація та особливості функціонування депозитного ринку.
2. Послуги для здійснення грошових платежів та розрахунків.
3. Операції з інструментами грошового ринку.
4. Валютні операції.
5. Фінансові послуги на ринку криптовалют.

Література

Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.

4. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.

6. Боднар О. А. Ринок фінансових послуг. Миколаїв. Миколаївський національний аграрний університет. 2021. 104 с.

7. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

8. Онищенко В.О. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.О. Онищенко, Т.М. Завора. – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 409 с.

9. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг” №2888-IX від 12.01.2023 р.

. Теслюк Н. П., Жулин О. В., Назаренко Я. Я., Куїмова А. В. Аналіз розвитку криптовалют на віртуальному ринку фінансових послуг. Ефективна економіка. 2021. № 7. – URL:

. Кононенко І. В. Основи біржового права. Частина V. Валютна біржа.

. Про валюту і валютні операції. Закон України. 2473-VIII від 21.06.2018 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473->

Контрольні запитання

1. Які особливості організації депозитного ринку в Україні?
2. Які види депозитних продуктів пропонують банки фізичним та юридичним особам?
3. Які ризики супроводжують діяльність на депозитному ринку?
4. Які особливості надання розрахункових послуг банками?
5. Які основні інструменти використовуються на грошовому ринку?
6. Як формується валютний курс у системі плаваючого та фіксованого обмінного курсу?
7. У чому полягає сутність перехресного валютного курсу та як його розраховують?
8. Які види валютних операцій здійснюються на міжнародному валютному ринку?
9. Що таке спот-операції та форвардні валютні контракти? У чому їх ключові відмінності?
10. Які послуги надають банки та фінансові посередники на валютному ринку?
11. Яка роль криптовалют у сучасному валютному середовищі? Які ризики та переваги супроводжують операції з криптовалютами?
12. Які основні види цифрових валют існують та які їх особливості у порівнянні з традиційними валютами?

Дискусійні питання

1. Криптовалюти як новий фінансовий інструмент на валютному ринку: ризики та можливості.
2. Перспективи інтеграції України до єдиного європейського валютного простору.

Методичні поради

У процентному форварді (FRA — Forward Rate Agreement) з фіксацією відсотка заздалегідь узгоджується процентна ставка на майбутній період. Фіксація відбувається на дату початку періоду, але виплата — на початку цього періоду. Розрахунок базується на різниці між узгодженою (форвардною) ставкою та ринковою ставкою на момент фіксації.

Формула розрахунку прибутку (збитку) для FRA:

$$\text{Прибуток/Збиток FRA} = \frac{(R_{\text{ринк}} - R_{\text{форв}}) \times N \times \frac{d}{360}}{1 + R_{\text{ринк}} \times \frac{d}{360}}$$

де: $R_{\text{ринк}}$ — ринкова (спот) процентна ставка на дату фіксації,

$R_{\text{форв}}$ — зафіксована (форвардна) процентна ставка,

N — номінал контракту,

d — кількість днів у періоді.

Перед початком розв'язання задачі слід чітко класифікувати валютну операцію:

1. Спот-операції (курс визначається на дату укладення і виконання протягом 2 робочих днів)
2. Форвардні контракти (курс фіксується наперед, виконання – у майбутньому)
3. Ф'ючерси та опціони (торгівля через біржу з використанням стандартних умов)
4. Валютні свопи (обмін валют із зобов'язанням зворотного обміну)
5. FRA – процентні форварди (фіксація процентної ставки за іноземною валютою)

Завдання 1

Інвестору пропонуються два варіанти інвестування на 180 днів:

Варіант А: депозит у банку під 15% річних зі щомісячною капіталізацією;

Варіант В: купівля облігацій грошового ринку зі строком погашення 180 днів, номіналом 500 000 грн та ринковою ціною 475 000 грн.

Необхідно:

Розрахуйте ефективну дохідність обох інструментів (річну).

Який інструмент є вигіднішим для інвестора?

Завдання 2

Компанія надсилає платіж в еквіваленті 100 000 дол. США з України до партнера в США через 3 кореспондентські банки. Умови:

Плата українського банку — 0,5% від суми + 500 грн.

Комісія кожного кореспондентського банку — 35 дол. США.

Курс гривні до долара: 39,50.

Необхідно:

1. Розрахуйте загальні витрати компанії на переказ.
2. Який ефективний відсоток витрат у перерахунку на суму переказу?

Завдання 3

Компанія планує залучити короткостроковий кредит на 6 місяців у сумі 20 млн грн через 3 місяці. Очікується, що процентна ставка зросте з 14% до 18%. Компанія розглядає використання процентного форварду (FRA) з фіксацією 15%.

Необхідно:

1. Розрахуйте, яку суму сплатить компанія у разі хеджування за FRA, якщо ставка дійсно зросте до 18%.
2. Визначте виграш або втрату від використання інструменту FRA.

Завдання 4

Компанія А має зобов'язання у CHF 1 млн через 6 місяців, але володіє USD 1.1 млн.

Курс USD/CHF = 0.89, 6-місячна відсоткова ставка: США: 5% річних, Швейцарія: 1.5% річних

Необхідно:

1. Розрахуйте курс форвардного свопу CHF/USD.
2. Чи вигідно здійснити своп-операцію для хеджування майбутніх платежів?

Завдання 5

Український інвестор купив 2 BTC за курсом 40,000 USD/BTC, при поточному курсі USD/UAH – 39.50. Через місяць курс BTC зріс до 44,000 USD, але відбулося зниження курсу гривні до 43.00 UAH/USD.

Необхідно:

1. Обчисліть прибуток в USD та в гривнях.
2. Оцініть валютний ризик, пов'язаний із девальвацією гривні.

Практичне заняття 4

ТЕМА: ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА ФОНДОВОМУ ТА КРЕДИТНИХ РИНКАХ

Мета: поглибити знань здобувачів щодо функціонування фондового та кредитного ринків як складових ринку фінансових послуг, особливості надання фінансових послуг на фондовому і кредитних ринках, розвинути навички аналізу інструментів цих сегментів для прийняття обґрунтованих фінансових рішень.

План

1. Фондовий ринок як складова ринку фінансових послуг.
2. Фінансові інструменти фондового ринку.
3. Професійна діяльність на фондовому ринку.
4. Особливості біржового обігу цінних паперів.

5. Фінансові установи як суб'єкти надання позикових фінансових послуг.

Література

1. Онищенко В.О. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.О. Онищенко, Т.М. Завора. – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 409 с.

2. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.

3. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV (у редакції Закону від 19.06.2020 р. № 738) (із змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/conv#Text>

5. Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.11.2012 р. № 1688 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2082-12#n20>

6. Боднар О. А. Ринок фінансових послуг. Миколаїв. Миколаївський національний аграрний університет. 2021. 104 с.

7. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

Контрольні питання

1. У чому полягає роль фондового ринку в системі фінансових послуг?

2. Які фінансові інструменти види фінансових інструментів на фондовому ринку?

3. Які основні види фінансових послуг надаються на фондовому ринку?

4. Чи впливають характеристики цінних паперів на особливості надання послуг професійними учасниками фондового ринку?
5. Які вимоги висуваються до посередників - професійних учасників фондового ринку?
6. Що таке брокерська, дилерська діяльність та діяльність з управління активами?
7. Як відбувається лістинг і делістинг цінних паперів?
8. Які основні суб'єкти функціонують на ринку позик та яку роль вони виконують?
9. У чому полягають особливості банківського та небанківського кредитування?
10. Як впливають процентні ставки на вартість позикових послуг?
11. Як цифровізація трансформує процеси надання позикових послуг?

Дискусійні питання

1. Фондовий ринок в умовах цифровізації фінансових послуг.
2. Роль фінансових посередників у забезпеченні транзакційної ефективності на фондовому ринку.

Кейс «Фінансові послуги на фондовому ринку»

ТОВ «Інвест-Фінанс», інвестиційна компанія, надає послуги з управління активами клієнтів, зокрема формування інвестиційного портфеля з акцій, облігацій та ETF. Один із клієнтів компанії – пенсійний фонд – планує інвестувати 15 млн грн на термін 2 роки з помірним рівнем ризику.

Аналітичний відділ компанії розглядає три можливі інструменти для розміщення коштів:

1. Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП):

Номінальна вартість	1000 грн
Купонна ставка	16% річних (виплата щопівроку)

Ринкова ціна	1010 грн
Податок на доходи фізичних осіб	18%
Військовий збір	5%

2. Акції компанії "ІнфоТех" (високотехнологічний сектор):

Поточна ціна	120 грн за акцію
Очікуване зростання курсу	12% на рік
Очікуваний дивіденд	4 грн на акцію (виплата 1 раз на рік)
Податок на доходи фізичних осіб з доходів у вигляді дивідендів	5%

3. ETF на індекс MSCI Emerging Markets (торгується на Варшавській фондовій біржі):

Поточна ціна	80 EUR за одиницю
Очікуване річне зростання	7%
Комісія брокера за купівлю-продаж	1,2%
Поточний курс EUR/UAH	41,25
Збір купівлі іноземної валюти	2,5%

Завдання до кейсу:

1. Розрахуйте чисту очікувану дохідність кожного інструменту за 2 роки з урахуванням усіх податків та витрат.

1. Оцініть ризик кожного інструменту за такими показниками: стандартне відхилення доходності (ОВДП – 2%, акції – 15%, ETF – 10%), ліквідність (ОВДП – висока, акції – середня, ETF – середня).

2. Побудуйте рекомендовану структуру інвестиційного портфеля, що відповідає помірному рівню ризику.

3. Змодельуйте результат у разі несприятливого сценарію, за якого вартість акцій «ІнфоТех» знижується на 20%, а EUR девальвує до 38,00 UAH.

4. Зробіть висновки щодо доцільності використання кожного інструменту у поточних умовах фондового ринку України.

Рекомендації до кейсу

1. З'ясуйте особливості кожного фінансового інструмента (дохідність, валюта, термін обігу).
2. Розрахуйте валовий дохід від кожного інструменту: це може бути купонний дохід, дивіденди або приріст курсової вартості.
3. Урахуйте витрати: комісії брокера, податки, втрати на конверсії валюти (якщо інструмент іноземний).
4. Переведіть усі результати в одну валюту.
5. Розрахуйте чистий прибуток або дохідність інвестиції.
6. Порівняйте альтернативи за критерієм максимального доходу, ризику, ліквідності.

Формули для розрахунків:

1. Купонний дохід від ОВДП

$$D_{\text{ОВДП}} = N \times r \times \frac{t}{365}$$

де: N — номінальна вартість облигації,

r — річна відсоткова ставка (дохідність облигації),

t — термін обігу облигації у днях (період інвестування).

2. Дохід від акцій

$$D_{\text{акцій}} = (P_{\text{прод}} - P_{\text{куп}}) \times n + D \times n$$

де: $P_{\text{прод}}/P_{\text{куп}}$ — ціна продажу/купівлі акцій,

D — дивіденд на акцію,

n — кількість акцій.

3. Дохід від ETF (у валюті)

$$D_{\text{ETF}} = [(P_{\text{прод}} - P_{\text{куп}}) + D] \times n$$

де D — сумарна дивідендна виплата на одиницю ETF,

$P_{\text{прод}}/P_{\text{куп}}$ — ціна продажу/купівлі фінансового інструменту.

4. Чистий дохід з урахуванням податків і комісій

Чистий дохід=Валовий дохід–Податки–Комісії

5. Ефективна дохідність (річна)

$$r_{\text{еф}} = \left(\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Інвестована сума}} \right) \times \frac{365}{t} \times 100\%$$

Завдання 2

Підприємство ТОВ «ЕнергоПлюс» планує реалізувати інвестиційний проєкт вартістю 10 млн грн. Йому запропоновано два варіанти залучення фінансування від банківських установ:

Варіант 1: Кредит строком на 3 роки під 16% річних, з щорічною сплатою відсотків і поверненням основної суми в кінці строку.

Варіант 2: Кредит з ануїтетною схемою погашення під 14,5% річних на той самий строк.

Додаткові умови:

Банк стягує одноразову комісію за видачу кредиту в розмірі 1% від суми позики.

Передбачено можливість дострокового погашення у другому варіанті на 2-му році (розрахувати вигоду за умови дострокового погашення, якщо залишок інвестованих коштів можна розмістити під 12% річних).

Необхідно:

1. Розрахуйте повну вартість кожного з варіантів кредитування (з урахуванням комісії та вартості залучених коштів).
2. Визначте вигідніший варіант кредитування з позиції позичальника.
3. Проведіть оцінку впливу дострокового погашення на вартість кредиту у варіанті 2.
4. Сформулюйте висновок і рекомендації для керівництва підприємства.

Практичне заняття 5

ТЕМА. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ З ПЕРЕЙНЯТТЯ РИЗИКІВ

Мета: поглиблення знань щодо ризиків на ринку фінансових послуг, формування навичок ідентифікації фінансових ризиків та застосування інструментів управління ними, зокрема хеджування, деривативів і страхування.

План

Види ризиків на ринку фінансових послуг.

Види діяльності фінансових установ з обмеження ризиків.

Хеджування як спосіб уникнення/зниження ризику.

Характеристика контрактів за допомогою яких здійснюється хеджування: ф'ючерси, форварди, опціони.

Основні учасники ринку строкових контрактів.

. Страхування ризиків.

Література

1. Боднар О. А. Ринок фінансових послуг. Миколаїв. Миколаївський національний аграрний університет. 2021. 104 с.

2. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

3. Онищенко В.О. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.О. Онищенко, Т.М. Завора. – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 409 с.

4. Близнюк О.П., Іванюта О.М. Ринок фінансових послуг : навч. посібник Х. : ХДУХТ, 2017. 255 с.

5. Ринок фінансових послуг. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/52419/3%D0%B0.%20lek.pdf>

Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

6. Про страхування: Закон України від 07.03.2006 № 85/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 18, С. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко, Л.В. Недільська, В.М. Трокоз. [2-е вид. перероб. і допов.]. К.: Алерта, 2013. 376 с.

Контрольні запитання

1. Що таке фінансовий ризик і як він класифікується на ринку фінансових послуг?
2. Які основні види діяльності фінансових установ спрямовані на зниження рівня ризиків?
3. У чому полягає економічна суть хеджування і які основні методи його реалізації?
4. Які відмінності між ф'ючерсними, форвардними та опціонними контрактами у контексті управління ризиками?
5. Хто є основними учасниками ринку строкових контрактів і яку роль вони відіграють?
6. Як здійснюється оцінка ефективності використання інструментів хеджування на фінансових ринках?
7. У чому полягає роль страхування у системі управління фінансовими ризиками?
8. Які є особливості регулювання ринку деривативів в Україні та світі?
9. Як змінюється структура ризиків у фінансових установах в умовах цифровізації?
10. Які фінансові послуги є найбільш ефективними у мінімізації валютних ризиків?

Дискусійні питання

1. Інноваційні методи та інструменти хеджування фінансових ризиків у сучасному середовищі ринку фінансових послуг.
2. Функціональні ролі та стратегічні орієнтири основних категорій учасників ринку деривативів: хеджерів, спекулянтів і арбітражерів.

Завдання 1

Суб'єкт господарювання імпортує товар на суму 200 000 доларів США з відстрочкою платежу на три місяці. На момент укладання контракту поточний валютний курс становить 38,00 грн/дол. З метою мінімізації ризику можливого підвищення валютного курсу, підприємство укладає біржовий ф'ючерсний контракт USD/UAH із строком виконання через три місяці за фіксованим курсом 38,60 грн/дол. На дату виконання контракту фактичний курс становить 39,20 грн/дол.

Завдання:

1. Яка сума збитків при відсутності хеджування?
2. Який фінансовий результат від використання ф'ючерсу?
3. Чи було хеджування ефективним?

Завдання 2

Підприємство здійснює страхування валютного ризику на суму 1 млн грн через страхову установу, що пропонує відповідну послугу фінансового страхування. Розмір страхової премії становить 2,5% річних. Імовірність настання страхового випадку визначається на рівні 10%, а розмір потенційних збитків у разі реалізації ризику оцінюється як 30% від застрахованої суми.

Необхідно:

1. Обчисліть очікувані збитки без страхування.
2. Обґрунтуйте доцільність страхування з точки зору очікуваного результату.

Кейс 3

Банківська установа (Банк А) спеціалізується на кредитуванні підприємств аграрного сектору. Очікується підвищенням процентних ставок на фінансовому ринку. Зростання вартості залучених ресурсів може негативно вплинути на маржинальність кредитних операцій. У зв'язку з

цим виникає необхідність застосування ефективних інструментів управління процентним ризиком.

Необхідно:

1. Які інструменти строкового ринку може використати банк?
2. Обґрунтуйте вибір між форвардом, ф'ючерсом і процентним свопом.
3. Розробіть загальну схему хеджування.

Практичне заняття 6

ТЕМА. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА САМОРЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Мета: сформувати у здобувачів вищої освіти системне уявлення про механізми державного регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг, засвоїти функції відповідних інституцій, принципи забезпечення ліквідності фінансового ринку та захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні.

План

1. Основні задачі державного регулювання ринку фінансових послуг.
2. Поняття ліквідності фінансового ринку.
3. Захист прав споживачів фінансових послуг.
4. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні.
5. Саморегульовані організації фінансових посередників

Контрольні запитання

1. У чому полягає мета та основні завдання державного регулювання ринку фінансових послуг?

2. Які функції виконує Національний банк України у сфері регулювання фінансових послуг?
3. Які основні інструменти забезпечення ліквідності фінансового ринку застосовуються державними регуляторами?
4. Як реалізується захист прав споживачів фінансових послуг в Україні?
5. Якими є повноваження Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку?
6. Що таке саморегульована організація на ринку фінансових послуг і які її функції?
7. У чому полягають переваги та ризики саморегулювання у фінансовому секторі?
8. Назвіть приклади організацій, які здійснюють саморегулювання на ринку фінансових послуг в Україні.
9. Як взаємодіють державні регулятори і саморегульовані організації на ринку фінансових послуг?

Дискусійні питання

1. Система державного нагляду за фінансовими установами: інституційна структура та функції.
2. Захист прав споживачів фінансових послуг: український та європейський досвід.

Ситуаційне завдання 1

ТОВ «ФінГарант» — небанківська фінансова установа, яка понад 10 років надає послуги фінансового лізингу та факторингу на українському ринку. Зі зростанням конкуренції компанія вирішила розширити спектр послуг, отримавши ліцензію на діяльність із надання кредитів фізичним особам. Для цього компанія подала пакет документів до Національного банку України як регулятора.

Після попередньої перевірки регулятор висунув зауваження щодо:

- рівня власного капіталу компанії;
- прозорості структури власності;
- захисту прав споживачів у чинних договорах лізингу;
- системи внутрішнього контролю й управління ризиками.

Керівництво «ФінГарант» має на меті:

привести діяльність у відповідність до регуляторних вимог;

створити умови для саморегулювання на галузевому рівні разом із партнерами;

підвищити довіру клієнтів через прозору звітність та участь у СРО (саморегульованій організації).

Необхідно:

1. Визначте основні регуляторні вимоги до небанківських фінансових установ відповідно до законодавства України.

2. Складіть перелік дій, які має здійснити компанія для отримання нової ліцензії.

Література

1. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.

2. Близнюк О.П., Іванюта О.М. Ринок фінансових послуг : навч. посібник Х. : ХДУХТ, 2017. 255 с.

3. Боднар О. А. Ринок фінансових послуг. Миколаїв. Миколаївський національний аграрний університет. 2021. 104 с.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

акон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг” №2888-IX від 12.01.2023 р.

6. Замковий О.І. Конспект лекцій з дисципліни «Ринок фінансових послуг» Дніпропетровськ: ДВНЗ Національний гірничий університет, 2011. 106 с.

оненко І. В. Основи біржового права. Частина V. Валютна біржа.

нищенко В.О. Завора Т.М. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 409 с.

9. Пантелєєва Н. М. Цифрові трансформації фінансового посередництва. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі: Економічні науки. 2018. №3. С. 81-90.

10. Плотнікова М. В., Руденко Л. Д., Швагер О. А. Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2023. 332 с.

ро валюту і валютні операції. Закон України. 2473-VIII від 21.06.2018 (зі з

ро затвердження Положення про функціонування фондових бірж : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.11.2012 р.

н

а

м

№ 1688 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2082-12#n20>

13. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 15, С. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text>

14. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 №1057-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 47-48. С. 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

ро ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV (у редакції Закону від 19.06.2020 р. № 738) (із змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480->

16. Про страхування: Закон України від 07.03.2006 № 85/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 18, С. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

ро фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від

19. Ринок фінансових послуг : навчально-методичний посібник. Уклад. О. П. Близнюк. Харків : ДБТУ, 2023. 93 с.

и

ро фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL:

к

инок фінансових послуг: навч. посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко, Л.В. Недільська, В.М. Трокоз. [2-е вид. перероб. і допов.]. К.: Алерта, 2013. 376 с.

н 23. Савченко Т., Серпенінова, Ю., Ярошина А. Теоретико-методичні підходи щодо дефініції «фінансового посередництва» та

н

с

о

формалізація його видів. Економіка та суспільств. 2021. №29. URL:
<https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/563/539>

лав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.

25. Смирнова О. В. Економічна сутність управління фінансовими інструментами ринку фінансових послуг / О. В. Смирнова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 29(2). С. 121-125.

еслюк Н. П., Жулин О. В., Назаренко Я. Я., Куїмова А. В. Аналіз розвитку криптовалют на віртуальному ринку фінансових послуг. Ефективна економіка. 2021. № 7. URL:

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з дисципліни
«РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ»
(для здобувачів вищої освіти спеціальності D2 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
(Електронне видання)

Укладач:
О.О. СЕРЕДА

Оригінал-макет

Підписано до друку _____.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір типогр. Гарнітура Times.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. _____. Обл.-вид. арк. _____.
Тираж ____ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.
Адреса університета: вул. Іоанна Павла II, 17,
м. Київ, 01042, Україна
e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com.